

Opetus ja kulttuuriministeriö

Lausuntopyyntö 20.9.2011 OKM/14/600/2011

LAPSI- JA NUORISOPOLITIIKAN KEHITTÄMISOHJELMA 2012-2015

Opetus- ja kulttuuriministeriö on 20.9.2011 päivätyllä kirjeellään nro 14/600/2011 pyytänyt Suomen Kuntaliiton lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaksi vuosille 2012–2015.

Suomen Kuntaliitto toteaa kohteliaimmin seuraavaa:

Kaikkia lapsia ja nuoria koskevia palveluja tulee kehittää siten, että taa-
taan heille turvalliset ja yhdenvertaiset kasvuolosuhteet.

Lapsia ja nuoria on tarkasteltu kehittämisohjelmassa ongelmanäkökul-
masta, kuitenkin suurin osa nuorista voi hyvin. Nuorisotyö voi toimia
ennaltaehkäisevänä eikä pelkästään korjaavana toimenpiteenä. Sen tu-
lisi olla jokaista lasta ja nuorta koskeva. Lapsi- ja nuorisopoliittinen oh-
jelma lähtee liaksi eri kohderyhmille suunnatuista palveluista. Nuoriso-
palvelut tulisi olla tarkoitettuja kaikille ja sen lisäksi luodaan kohdennet-
tuja palveluja tarpeen mukaan.

Kaikissa niissä tilanteissa, joissa muutoinkin tavataan lapsia ja heidän
vanhempiaan, tulee korostaa vanhempien vastuuta, mutta myös tukea
vanhempien kasvatustehtävää. Lapsille tulee antaa tukea heidän yksi-
löllisten tarpeidensa mukaisesti. Jokaisella lapsella tulee olla oikeus tur-
valliseen lapsuuteen.

Huomiota on kiinnitettävä niihin vaatimuksiin, joita asetetaan lapsille
kouluissa, päivähoidossa ja vapaa-aikana. Nämä tulee ottaa huomioon
tulevaa varhaiskasvatuslakia sekä tuntijakoa ja opetussuunnitelmape-
rusteita valmisteltaessa. Työssä pitäisi varmistaa lapsen edun toteutu-
minen.

Kuntaliitto pitää suurena puutteena sitä, että ohjelmaluonnoksesta
puuttuu kytkentä rahoitukseen. Toimenpiteet on esitetty yleisellä tasolla
eikä niitä ole arvioitu myöskään resurssien näkökulmasta.

Yleistä

Nuorisolain (72/2006) 4 §:n mukaisesti valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi
nuorisopolitiikan kehittämisohjelman. Ohjelmaa kutsutaan lapsi- ja nuorisopolitiikan
kehittämisohjelmaksi, koska se sisältää tavoitteet alle 29 -vuotiaiden kasvu- ja elin-
olojen parantamiseksi. Nuorisotyö ja -politiikka vaativat toimivaa poikkihallinnollista
yhteistyötä eri ministeriöiden välillä.

Kuntien lapsi- ja nuorisopolitiikan kannalta on hyvä, jos valtakunnalliset tavoitteet ovat yhtenevät ja samansuuntaiset eri ministeriöiden tavoitteissa. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman keskeisenä tehtävänä on vahvistaa laaja-alaista ja poikkihallinnollista lapsi- ja nuorisopolitiikkaa sekä valtionhallinnossa että paikallistasolla kunnissa.

Ohjelmassa esitetään sinänsä hyviä tavoitteita, mutta voimavaroista ei itse kehittämisohjelmassa esitetä juuri minkäänlaisia todellisia arvioita. Ohjelmaluonnos aiotaan pääosin toteuttaa nykyisen hallituskauden aikana. Kehittämisohjelman lukuisat toimenpide-ehdotukset vaativat kuitenkin huomattavia lisävoimavaroja. Ohjelmassa todetaan vain, että resursointi valtionhallinnossa perustuu valtaosin siihen, mitä vuosittain budjettiin saadaan.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että Lapsi- ja nuorisopoliittiseen kehittämisohjelmaan sisällytetään selkeästi myös ne voimavarat, joilla ohjelma aiotaan toteuttaa. Ennen lopullista valtioneuvoston päätöksentekoa tulee ohjelman taloudellisista vaikutuksista tehdä selkeät ja toteuttamiskelpoiset arviot. Kun toimenpide-ehdotukset tulevat valmisteluun, tulee niiden kustannusvaikutukset kuntien talouteen arvioida realistisesti ja valtion osoittaa niihin riittävä rahoitus.

Kuntien valtionosuuksia leikataan ja ohjelmassa esitetyt toimenpide-ehdotukset voivat jäädä toteutumatta, koska ohjelmassa ei ole osoitettu rahoitusta.

Ohjelmaluonnoksessa on kuvattu eri ministeriöiden roolit ohjelman ohjaamisessa ja toteuttamisessa. Kuntaliitto huomauttaa, että kuntia ohjataan lainsäädännöllä, ei kehittämisohjelmalla.

Kuntaliiton mielestä luonnoksessa olevat taulukoiden ikäraajat ovat keinoitekoisia. Kuntaliitto ei pidä hyvänä sitä, että jotkut toimenpiteet on rajattu vain tiettyyn ikään, ja esim. 0 - 6 -vuotiaat on jätetty pääosin pois.

Strateginen tavoite 1: Lasten ja nuorten kasvua aktiivisiksi ja yhteisvastuullisiksi kansalaisiksi tuetaan

Kunnissa yleistyy elämänkaarimallin mukainen kuntalaislähtöinen palvelujen ja tehtävien organisointi. Saman väestöryhmän - kuten lapset ja nuoret - palvelut kootaan ehyemmiksi kokonaisuuksiksi samalla edistään näiden palvelujen parissa toimivien ammattilaisten yhteistyötä. Tavoitteena on että näin kunnan palvelujärjestelmä palvelee kokonaisvaltaisesti lasten ja nuorten hyvinvointia.

Palvelujen käyttäjälähtöisyyttä kehitetään kunnissa varsin yleisesti osana normaalia arkityötä. Käyttäjäpalautetta kerätään asiakaskyselyin nykyistä enemmän myös lapsilta nuorilta, samoin lisätään vaikuttamismahdollisuuksia esimerkiksi erilaisten "junioriasiakasfoorumien", mutta myös perinteisempien vaikuttamiskanavien, kuten nuorisovaltuustojen ja koulujen oppilaskuntien kautta. Näin lapset ja nuoret pääsevät vaikuttamaan myös palveluprosesseihin.

Kunnalliset yleiset kirjastot tarjoavat matalan kynnyksen palveluja kaikenikäisille kuntalaisille. Tutkimusten mukaan alle 15 -vuotiaiden lasten kirjastonkäyttö on lisääntynyt, mutta sitä vanhemmat nuoret vähentävät yleisesti kirjastopalvelujen käyttöä. Erityisesti poikien sekä maahanmuuttajanuorten lukutaidon harjaannuttamisessa kirjastoilla on edelleen tärkeä tehtäväkenttä ja kirjastojen erilaisia lukemiskampanjoita ja kirjavinkkausta tulee tukea myös valtakunnan tasolla.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että lapsia ja nuoria kannustetaan aktiivisesti toimimaan erilaisissa lasten ja nuorten omissa osallisuus- ja vaikuttajaryhmissä. Nuorten osallisuuden vahvistaminen on koko yhteiskunnan kannalta tärkeää.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että kunnilla on mahdollisuus päättää keinoista, joilla turvataan lasten ja nuorten osallisuus ja se miten lapsia ja nuoria kuullaan. Lasten ja nuorten kuuleminen on osa päätöksentekojärjestelmää. Osallisuus koskee myös varhaiskasvatusta.

Kuntaliitto pitää hyvänä, että oppilaita kuullaan ja otetaan mukaan jo suunnitteluvaiheessa koulunsa toimintaan liittyvistä, oppilaita yhteisesti koskevista asioista. Oppilaskuntatoiminta on luonnollinen osa koulun arkea ja sen tulee tukea oppilaan kasvua aktiiviseen kansalaisuuteen

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että opetuksessa kiinnitetään huomiota niihin oppisisältöihin ja toimintatapoihin, jotka lisäävät oppilaiden osallistumista, vaikuttamismahdollisuuksia sekä yhteiskunnallisen lukutaidon kehittymistä. Kuntaliitto varaa mahdollisuuden lausua opetuksen sisältöjä koskeviin asioihin tuntijaon ja opetussuunnitelmaperusteiden valmistelun yhteydessä.

Hallitusohjelman mukaan vuonna 2016 voimaan tulevassa tuntijakouudistuksessa vahvistetaan yhteiskunnallista kasvatusta ja ympäristökasvatuksen asemaa. Kuntaliiton näkemyksen mukaan nämä linjaukset tukevat omalta osaltaan lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman strategisten tavoitteiden saavuttamista.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että uudessa tuntijaossa ja opetussuunnitelman perusteissa vahvistetaan sosiaalista, kulttuurista ja ekologista kestävää kehitystä ja nämä huomioidaan myös varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystason edellyttämällä tavalla.

Kuntaliitto korostaa uuden teknologian käyttöönottoa lasten ja nuorten kasvatuksessa ja opetuksessa ja tukee kuntia uusien oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tulee varmistaa, että kaikilla oppilailla ja opiskelijoilla on tasavertaiset mahdollisuudet käyttää teknologiaa omassa oppimisympäristössään. Nuorten tieto- ja neuvontapalveluissa uuden teknologian hyödyntäminen on ensiarvoisen tärkeää. Lisäresursseja tulee suunnata vahvasti valtion rahoittamaan opettajan teknologiaa käsittelevään täydennyskoulutukseen.

Strateginen tavoite 2: Yhdenvertaisuutta tuetaan

Monikulttuurinen ja monimuotoinen kasvuympäristö on etu kaikille nuorille, joiden tulevaisuutta muovaavat globaalimaailman tarpeet. Kulttuurien tuntemus ja vuorovaikutustaidot ovat ratkaisevan tärkeitä tulevilla työmarkkinoilla. Yhteiseen vaikuttamiseen kannustava, osallistava toiminta jo esiopetuksessa, kouluissa, oppilaitoksissa, asuinalueilla ja vapaa-ajanharrastuksissa on avainasemassa. Erilaisuuden kohtaamisen taidot ovat nyky-yhteiskunnassa välttämättömiä.

Kuntaliitto korostaa myönteisen ja suvaitsevaisen asenneilmapiirin luomista päiväkodeissa ja kouluissa sekä erilaisissa kulttuuri- ja liikuntaharrastuksissa. Koulujen oppiaineissa tulee painottaa suvaitsevaisuuskasvatusta ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Moniarvoisessa koulussa sekä erilaisissa vapaa-ajan harrastuksissa edistetään suvaitsevaisuutta ja arvostetaan ihmisen erilaisuutta.

Laissa ammatillisesta koulutuksesta ja lukiolaissa todetaan, että koulutuksen järjestäjän tulee varata opiskelijoille mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen sekä kuulla opiskelijoita ennen opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä. Tämä pitää sisällään myös oppilaitosverkon erilaiset muutos- ja kehittämistoimet.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan lukioiden keskinäisellä yhteistyöllä ja verkostoitumisella erityisesti etäopetusta lisäämällä ja kehittämällä voidaan turvata lukiokoulutuksen saatavuus myös vähenevän väestökehityksen alueilla.

Nuorten ammatillista peruskoulutusta tulisi järjestää ohjattuna oppisopimuksena erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Tämä mahdollistaa opintojen suorittamisen ainakin osittain kotoa käsin. Näin tarjottaisiin alueen työvoimatarpeisiin tarkoituksenmukaisesti koulutettua nuorta työvoimaa sen sijaan, että yhdellä koulutuspaikkakunnalla koulutetaan kymmeniä nuoria samaan ammattiin, jolla ei ole välttämättä riittävää määrällistä kysyntää.

Lapsi- ja nuorisopoliittisessa ohjelmassa tulisi kuvata ehkäisevän lastensuojelun käsite luonnoksessa esitettyä tarkemmin. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö esimerkiksi tulee estää mahdollisimman tehokkaasti. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan kaikkea sitä työtä, mitä peruspalveluissa, kuten opetus-, kulttuuri-, liikunta ja nuorisotoimissa tehdään lasten ja perheiden kanssa silloin, kun perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.

On välttämätöntä laajentaa ja vahvistaa tukitoimenpiteitä, jotka tukevat lapsia ja lapsiperheitä kuormittavissa tilanteissa ilman yhteyttä lastensuojeluun silloin, kun tilanne ei ole lastensuojelullinen.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että ehkäisevällä lastensuojelulla vastataan perheen ja lapsen tuentarpeeseen peruspalveluissa oikea-aikaisesti ja riittävän tehokkaasti. Tällöin lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta ei edes syntyisi. Kaikissa niissä toimipisteissä, joissa muutoinkin tavataan lapsia ja heidän vanhempiaan tulee korostaa vanhempien vastuuta, mutta myös tukea vanhempien kasvatustehtävää. Lapsille tulee antaa tukea lasten yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Jokaisella lapsella tulee olla oikeus turvalliseen lapsuuteen.

Strateginen tavoite 3: Sukupuolinäkökulma ja tasa-arvon edistäminen sisällytetään kaikkeen lapsi- ja nuorisotoimintaan

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa luonnoksessa esitettyihin tavoitteisiin.

Strateginen tavoite 4: Koulutuksellista tasa-arvoa parannetaan

Koulutuksellisen tasa-arvon parantamisen toimenpiteenä luonnoksessa viitataan Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2011 - 2016 luonnoksessa ehdotettuun koulutuksellisen tasa-arvon ohjelmaan. Kehittämissuunnitelman luonnoksen mukaan OKM valmistelee koulutuksen tasa-arvon toimenpideohjelman. Sen tavoitteisiin kuuluvat sukupuolten välisten erojen ja koulutuksen periytyvyyden vähentäminen. Sen tueksi käynnistetään tutkimushanke. Lapsi- ja nuorisopoliitiikan kehittämisohjelman luonnoksessa kyseistä suunnitelmaa on kuvattu eri sanoin, joskin tavoite lienee sama kuin Kehittämissuunnitelman luonnoksessa.

Selkeyden vuoksi on tärkeää, että Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa ja Lapsi- ja nuorisopoliittisessa ohjelmassa asiaa kuvataan samalla tavalla, jotta varmistutaan siitä, että tavoitteet ja toimenpiteet ovat samat.

Koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelman valmisteleminen ja sitä tukevan tutkimushankkeen käynnistäminen on sinänsä kannatettavaa, mutta koska ehdotuksesta ei selviä suunnitellun toimenpideohjelman sisältö, Kuntaliitto varaa mahdollisuuden ottaa kantaa asiaan siinä vaiheessa, kun ohjelman sisältö on selvillä. Kuntaliitto ehdottaa, että se olisi mukana toimenpideohjelman valmistelussa.

Kuntaliitto korostaa, että valtakunnallisen ja paikallisen koulutuspolitiikan lähtökohtana tulee olla koko ikäluokan kouluttaminen. Tärkeää on, että kaikki nuoret pääsevät peruskoulun jälkeen toisen asteen koulutukseen joko lukioon tai ammatilliseen peruskoulutukseen. Oppimisen ja osaamisen kehittyminen tulee nähdä jatkumona. Opetussuunnitelmallisen jatkumon tulisi toteutua varhaiskasvatuksesta perusopetuksen kautta toiselle asteelle ja jatkua aina korkea-asteelle saakka. Nivelvaiheessa alemmalta koulutusasteelta ylemmälle siirtyvän opiskelijan tieto- ja taitotaso tulee vastata ylemmän koulutusasteen aloitustasoa. Opetussuunnitelmat tulisi laatia siten, että nuorella on todelliset mahdollisuudet jatkaa opintoja ja selviytyä niistä seuraavalla asteella.

Tuntijakoa ja opetussuunnitelmaperusteita valmisteltaessa tulee opetuksen sisällöt muodostaa siten, etteivät ne ole lapselle ja nuorelle liian vaikeita ja haastavia.

Kuntaliitto toteaa, että ohjelmaluonnoksessa näkökulma oppimiseen on liian koulukeskeinen. Koulutuksellisen tasa-arvon osalta tulisi huomioida myös nonformaali oppiminen ja oppivan yhteiskunnan rooli paremmin. Oppimista tapahtuu myös kirjastoissa ja vapaa-ajan harrastuksissa.

Kuntaliitto on Sivistyksen suunta -asiakirjassaan linjannut koulutus- ja kulttuuripolitiikkaa vuoteen 2020. Kuntaliitto on asettanut tavoitteeksi perusopetuksen päättävien nuorten ohjaukselle seuraavaa:

Yhtään nuorta ei ole varaa jättää hunningolle

”Kunnat huolehtivat siitä, että jokainen perusopetuksen päästötodistuksen saanut nuori ohjataan jatkokoulutukseen tai muuhun hänelle sopivaan ohjattuun toimintaan. Peruskoulunsa päättäneet ovat kunnan systemaattisen seurannan ja ohjauksen piirissä. Seurannassa hyödynnetään kuntien ja valtion yhteistä julkishallinnon tietojärjestelmää, joka on tehty tarkoitukseen sopivaksi.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi kunnissa huolehditaan nuorten sijoittumisesta ja seurataan koulutuksen keskeyttämistä toisella asteella. Nuorten ohjaus ja tukeminen toteutetaan yhteistyössä opetus-, terveys-, sosiaali-, liikunta-, nuoriso- ja työvoimaviranomaisten kesken.

Kunnat hyödyntävät tarvittaessa etsivää nuorisotyötä, perusopetuksen lisäopetusta, työpajatoimintaa sekä tuettua oppisopimusta nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Pääosa näiden toimintojen rahoitusvastuusta on valtiolla.

Eri koulutusmuotojen ja -asteiden opinto-ohjaajat toimivat verkostoituneessa yhteistyössä keskenään. Oppilaitoksissa opintojen ohjausta kehitetään ja toteutetaan koko opetustoimen henkilöstön yhteistyöllä.”

Jotta onnistutaan nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä, olisi toisen asteen koulutus syytä olla kuntien vastuulla.

Luonnoksessa esitetään, että jokaisessa kunnassa on yhteistyöverkosto. Kuntaliitto toteaa, että uusille yhteistyöverkostoille ei ole välttämätöntä tarvetta, vaan nykyisiä jo olemassa olevia verkostoja tulisi kehittää ja toimintamuotoja tehostaa. Vireillä olevien mittavien tieto- ja viestintä-tekniikka hankkeiden avulla saadaan tulevaisuudessa kuntien käyttöön reaaliaikaista tietoa siitä, mihin kunnan nuoret ovat opiskelun jälkeen sijoittuneet.

Strateginen tavoite 5: Lasten ja nuorten tasa-arvoista osallistumista kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajantoimintaan tuetaan

Nuorisotyön tulisi ulottua positiivisella tavalla kaikkiin nuoriin, jolloin se toimii ongelmia ennaltaehkäisevästi. Pelkkä nuorisotaloajattelu ei ratkaise nuorisotyön tavoitteita. Tarvitaan toimintatavan uudistamista, jotta nuorisotyön piiriin hakeutuisivat kaikki nuoret eikä kohdenneta vain ongelmanuoriin.

Tavat, joilla nuorisotyötä tehdään, tulee voida ratkaista kunnissa. Nuorisotyö ulottuu kunnan eri hallinnonaloille. Kunnan nuorisotyön luonne on koordinoita järjestöjen ja muiden tekemää työtä. Nuorisotyötä ei voida jättää pelkästään kolmannen sektorin varaan, koska suomalaisessa yhteiskunnassa ei vapaaehtoistyö ole kansalaisvelvollisuus.

Kunnalliseen nuorisotyöhön tulisi ottaa mukaan myös muualta tulleet toisen asteen opiskelijat.

Ennaltaehkäisevän työn, kuten kulttuurin, liikunnan, lapsi- ja nuorisotyön ja esimerkiksi kirjastojen merkitys ja vaikuttavuus tulisi ohjelmassa näkyä paremmin. Taide ja kulttuuri tukee ihmisen kykyä ajatella laajemmin ja luovemmin. Sen avulla voidaan kasvattaa myös sosiaalista hyvinvointia. On tärkeää huolehtia lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen edellytyksistä, jotta ei olisi tarvetta varhaiseen puuttumiseen.

Varhainen tuki ja kaikki ehkäisevät toimet vähentävät oleellisesti yhteiskunnan kokonaiskustannuksia. Tämän toimintaperiaatteen tulisi olla läpileikkaava yhteiskunnan kaikilla sektoreilla. Valtion rahoituksen painopistettä tulee siirtää projektitoiminnasta ja hankerahoituksesta ennaltaehkäisyyn tukemalla tehokkaammin kuntien pitkäjänteisiä peruspalveluja kuten opetusta, kulttuuria, liikuntaa ja nuorisotyötä.

Liitto pitää tärkeänä lastenkulttuurikeskusten verkoston tukemista edelleen, ja kannattaa toiminnan painopisteen siirtoa kehitettyjen taidekasvatusmenetelmien levittämiseen. Kaikki toimenpiteet, jotka tukevat kulttuuri-, liikunta-, nuoriso- ja taidekasvatuspalveluiden saatavuutta maanlaajuisesti ovat Kuntaliiton näkemyksen mukaan kannatettavia.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että kuntien edustus on mukana Lasten- ja nuorten kulttuuripoliittisen ohjelman 2013-2017 valmistelussa. Kuntaliitto tukee taidekasvatuksen huomioon ottamista kunnallisissa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmissa.

Strateginen tavoite 6: Nuorten työllistymistä parannetaan ja työllisyyttä lisätään

Nuorten yhteiskuntatakuu, jossa jokaiselle alle 25-vuotiaalle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta on vaativa haaste. Kuntaliitto pitää nuorten yhteiskuntatakuuta tärkeänä erityisesti nuorten tulevaisuuden kannalta. Yhteiskuntatakuun onnistuminen on tärkeä asia koko suomalaiselle yhteiskunnalle ja kyvyillemme selviytyä tulevaisuuden haasteista.

Hallitusohjelman mukaan nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamiseksi varataan 60 miljoonaa euroa vuodessa Kuntaliitto pitää tärkeänä määrärahan riittävää käyttämistä myös etsivään nuorisotyöhön ja nuorten työpajatoimintaan. Nuorten työpajatoiminnasta ja etsivästä nuorisotyöstä on viime vuosina saatu hyviä kokemuksia. Nuorten työpajatoimintaa on esimerkiksi 264 kunnassa ja nuorista pajalaisista yli 70% siijoittuu myönteisesti pajajakson jälkeen.

Kuntaliitto korostaa hallinnon alojen välistä yhteistyötä. Yhteiskuntatakuun toteutumisen rakenteelliset ja hallinnolliset esteet tulee selvittää ja purkaa työn yhteydessä. Kuntaliitto katsoo myös, että nuorten tuetua oppisopimuksen mallia tulee kehittää ja siihen tulee osoittaa erillinen määräraha osana yhteiskuntatakuun toteuttamissuunnitelmaa.

Yrittäjyys on yksi vaihtoehto työllistää itsensä. Tältä osin tarvitaan rakenteiden muuttamista ja opetussisältöihin tulisi ottaa mukaan yrittäjyys vahvemmin.

Koulutuspaikat tulee suunnata sinne, missä nuoretkin ovat.

Ammatillisen lisäkoulutuksen ja työvoimapolitiittisen koulutuksen paikkoja tulee olla riittävästi aikuisille, jotta nuoret pääsevät ammatilliseen perustutkintokoulutukseen.

Jäykistä koulutusrakenteista ammatillisessa koulutuksessa olisi siirryttävä modulaarisiin opintoihin: suoritetaan tutkinnon osia, joilla täydennetään osaamista. Eri alojen ja koulutusasteiden oppilaitoksista tulisi muodostaa toimivia verkostoja, joissa huolehditaan kattavasta koulutustarjonnasta päällekkäisyyksiä välttämällä.

Työvoimahallinnon opinto-ohjauspalvelut tulee tukea elinikäistä oppimista ihmisen työuran eri vaiheissa myös oppilaitosten ulkopuolella oleville. Käytettävissä tulee olla myös henkilökohtaista ammatinvalinnanohjausta. Näin autetaan työllistymistä, siirtymistä alalta toiselle ja lyhennetään pitkiä koulutusaikoja.

Kuntaliitto huomauttaa, että tekstin alussa olevat luvut työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista ovat vuodelta 2008. Nykytilan kuvauksessa olisi syytä käyttää uudempia lukuja.

Kuntaliiton katsoo, että rahoitusjärjestelmää tulee kehittää tukemaan joustavaa koulutuksen järjestämistä ja organisointia.

Strateginen tavoite 7: Nuorten asumista ja muuta itsenäistymistä tuetaan

Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tuotantoa kasvukeskuksissa tulisi lisätä niin, että erikokoisten vuokra-asuntojen kysyntä ja tarjonta saataisiin tasapainoon. Pitkän ajan tavoitteena on oltava, että yleiset asuntomarkkinat hoitavat riittävästi myös nuorten asuntotarpeita. Nuoruus ei sinällään ole mikään peruste erityisasumiselle, vaan nuorille tulee tarjota nuorten tarpeisiin soveltuvia kohtuuhintaisia asuntoja.

Nuorten oman talouden hallinnan osaamisen kehittäminen on tärkeää. Perusopetuksen opetussuunnitelmaperusteiden uudistamistyön yhteydessä asia on hyvä ottaa esille. Oman talouden hallinnan opetukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota myös lukioissa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa, ei vain perusopetuksessa.

Suunnitelmassa kiinnitetään aivan oikein huomiota nuorten kotoa muuttoikään. Kun oppilaitosverkosto harvenee entisestään eikä joukkoliikenteenkään avulla saada aikaan tilanteita että kaikki alaikäiset nuoret voisivat käydä vanhempiensa luota opiskelemissa, tulisi lisätä tarpeen mukaan valvotun majoituksen mahdollisuuksia lukioissa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa.

Tuettu asuminen edellyttää resursseja ja rahallista panostusta.

Strateginen tavoite 8: Koulussa ja harrastuksissa lisätään yhteisöllisyyttä

Oppilaskuntatoiminta on luonnollinen osa koulun arkea ja se tukee oppilaan kasvua aktiiviseen kansalaisuuteen. Peruskouluissa oppilaita kuuluu koulunsa toimintaan liittyvissä, oppilaita yhteisesti koskevista asioista. Kuntaliitto ei näe tarvetta säädösmuutoksiin, koska toiminta on tälläkin hetkellä useimmissa kunnissa jo vakiintunutta.

Lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden vaikuttamismahdollisuuksien korostaminen sekä oppilaskuntien roolien vahvistaminen on kannatettavaa.

Peruskoulun keskeinen tehtävä on tukea lasten kasvua ja auttaa heitä hyvän elämän löytämisessä. Sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi kunnan eri hallintokunnat tekevät tiivistä yhteistyötä ongelmien ehkäisemiseksi, varhaiseksi tunnistamiseksi ja tarkoituksenmukaisen tuen järjestämiseksi. KiVa koulu menetelmä on hyvä esimerkki hankkeesta jonka toteuttaminen on tuottanut hyviä tuloksia kouluissa.

Opetus- ja kasvatustapahtumia tulee kehittää niin, että ne tukevat lapsen ja nuoren kasvua ja hyvinvointia. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että lasten ja nuorten pahoinvointikierre katkaistaan mahdollisimman varhain.

Strateginen tavoite 9: Lasten ja nuorten terveyttä edistetään

Terveyttä edistävän liikunnan merkitys ennaltaehkäisyssä korostuu, koska kuntalaisten työ- ja toimintakyvyn sekä yleisen hyvinvoinnin turvaaminen on aina edullisempaa kuin korjaavat toimenpiteet.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä tukevia toimenpiteitä lisätään. Terveyttä edistävää liikuntaa esimerkiksi tulee tukea ja kehittää yhteiskunnassa poikkihallinnollisesti. Ennaltaehkäisevien toimenpiteiden merkitys on viime aikoina korostunut. Kunnalla on lakisääteinen vastuu liikuntapalveluiden kokonaisuudesta ja koordinaatiosta, mutta kodeilla ja perheillä on aina lopullinen vastuu omista elämäntavoistaan ja valinnoistaan esimerkiksi ravinnon ja liikunnan suhteen.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että kouluterveystutkimusten tuloksia hyödynnetään terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.

Arki- ja lähiliikuntaan kannustava asuinympäristö houkuttelee erityisesti lapsia, nuoria ja liikkumaan. Liikuntapaikkojen tulisi olla hyvin hoidettuja, turvallisia ja helposti nuorten saavutettavissa. Kevyen liikenteen väylät ja ulkoilureitit mahdollistavat myös lapsille ja nuorille turvallisen koulumatkan sekä pääsyn laajemmille viher- ja ulkoilualueille. Lasten ja nuoren sekä erityisryhmien liikuntapalveluiden saatavuus tulee turvata. Keskeiset liikunnan ja muun vapaa-ajan peruspalvelut tulisi toteuttaa samanaikaisesti muun lähiörakentamisen kanssa.

Liikuntapaikkojen hyvää hoitoa ja kunnossapitoa tulee edistää kehittämällä valtion liikuntapaikkarakentamisen informaatio-ohjausta ja varaamalla riittävästi määrärahoja harkinnanvaraisiin liikuntapaikkojen valtionavustuksiin.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että turvataan mahdollisimman tasa-arvoiset liikuntapalvelut varsinkin lapsille ja nuorille koko maan alueella.

Kuntaliitto pitää tärkeänä nykyisen liikuntapaikkaverkoston kunnossapitoa ja peruskorjausta, niin että se parhaalla mahdollisella tavalla palvelee myös lasten ja nuorten tarpeita.

Kuntaliitto painottaa, että toimintamenoihin *hanke- ja projektitukien sijasta* valtionrahoituksen painopistettä tulee siirtää kuntien perustöiden tukemiseen korottamalla kuntien liikuntatoimen valtionosuutta.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaaminen on tärkeää. Tätä toimintaa tukemaan säädettiin valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta, joka tuli voimaan 1.7.2009 ja siirtymäsäännöksen nojalla asetuksen mukaiset terveystarkastuksia tuli alkaa tehdä 1.1.2011.

Ennen uusien opiskeluhuoltoa koskevien säädösten valmistelua on selvítettävä muualla lainsäädännössä jo olevien säännösten tarkoitus ja vaikutukset ja sen pohjalta lain säätämisen tarpeellisuus. Ilman riittävää valtion rahoitusta uusia velvollisuuksia opiskeluhuoltoon ei tule säätää.

Kuntaliitto toteaa, että luonnoksen kirjaukset koskien *oppilas ja opiskelijahuoltoa* poikkeavat Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman luonnoksesta. Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman opetusta ja koulutusta koskevien ehdotusten tulee olla samat kuin koulutuksen kehittämissuunnitelmassa.

Kuntaliitto pitää *ennaltaehkäisevää päihdetyötä* tärkeänä. Erilaisten päihderiippuvuuksien lisäksi tulee myös voimakkaasti ottaa huomioon erilaiset muut riippuvuuden muodot kuten peli- ja nettiriippuvuus nuorille suunnatussa tiedotuksessa ja kehittämistyössä. Nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamiseksi palvelujen saatavuutta tulee kehittää myös muiden kuin peruspalvelujen ja matalan kynnyksen palvelujen osalta.

Suomessa jää edelleen joka vuosi noin 1500 nuorta työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveyssyistä. Vuoden 2010 lopussa mielenterveyssyistä työkyvyttömyyseläkkeellä oli 6000 nuorta.

Vaikka Kelan psykoterapian harkinnanvaraisuuden poistaminen vuoden 2011 alusta lukien helpottaa nuortenkin mahdollisuutta saada asianmukaista hoitoa, on ammatillisen kuntoutuksen osalta runsaasti tehostuksen tarvetta. Päihderiippuvuuteen sairastuneet nuoret tulee mahdollisimman nopeasti ohjata takaisin työllistymis- tai koulutuspolulle.

Kelan ammatillisen kuntoutuksen järjestelmää tulee edelleen kehittää. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että erityisesti työ- ja koulutuspoluille ohjattavien palvelujen käyttöä ja saavutettavuutta tehostetaan mielenterveyshäiriöistä kärsivien nuorten palveluiden turvaamiseksi. Samalla tulisi selvittää ne esteet, jotka tällä hetkellä estävät vammaisten ja osatyökykyisten nuorten hakeutumista ammatillisen kuntoutuksen palveluihin sekä määritellä keinot, joilla esteet pystytään poistamaan.

Strateginen tavoite 10: Yhteistyötä ja osaamista lasten, nuorten ja perheiden asioissa parannetaan

Lastensuojelulain velvoittama lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on erinomainen tapa koota paikallisesti tietoa lapsiperheiden, lasten, lastensuojelun sekä käytävissä olevien toimenpiteiden tilasta. Aineiston pohjalta on myös helpompi suunnata toimintaa. Velvoite lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tekemiseen valtuustokausittain on ollut voimassa 1.1.2008 lukien ja kunnissa on tehty viime vuosina ensimmäisiä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia.

Suomen Kuntaliitto selvitti lasten ja nuorten hyvinvointisuunnittelun tilaa loppuvuodesta 2010. Kysely lähetettiin kaikkiin Manner-Suomen kuntiin (326) ja kyselyyn vastasi kokonaan tai osittain 252 kuntaa. Hieman yli puolessa vastanneista kunnista (55 %) suunnitelma on jo hyväksytty valtuustossa.

Suunnitelma edellyttää tuekseen riittävää tiedontuotantoa lasten ja lapsiperheiden tilanteesta ja nykyistä suurempaa varmuutta siitä, että hyvinvointisuunnitelma toimii kunnissa tehokkaana ohjausvälineenä. Tästä syystä ei voida tässä vaiheessa olettaa, että lasten ja nuorten ja perheiden asioiden koordinaatio paranisi muuttamalla lastensuojelulain (417/2007) 6 § ja 12 §:ä.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että lastensuojelulain muutostarvetta arvioidaisiin myöhemmin hallituskaudella yhteistyössä Kuntaliiton kanssa. Valtioneuvoston päätöksellä asetettavaksi ehdotetussa johtoryhmässä tulisi olla myös Suomen Kuntaliiton edustus.

Kuntaliitto pitää myös tarpeellisena arvioida lapsiasioita käsittelevien neuvottelukuntien kokonaisuutta. Tässä yhteydessä voi olla tarpeen yhdistää neuvottelukuntatyöskentelyä joiltain osin, jotta turvataan nykyistä paremmin suurempien kokonaisuuksien eteenpäin vieminen.

Lasten ja nuorten kanssa toimivien täydennyskoulutuksen teemoina tulisi olla luonnoksessa esitettyjen teemojen lisäksi erityisesti vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä, työntekijän vuorovaikutustaidot ja perheen sisäisen vuorovaikutuksen tukeminen. Täydennyskoulutuksessa tulee ottaa huomioon myös kuntoutusosaamisen ja kuntoutuksen järjestelmän tunteminen. Työelämäntuntemuksen ja sinne ohjaamisen kehittäminen on myös erityisen tärkeää.

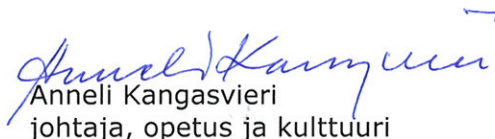
Mikäli nuorten yhteiskuntatakuu halutaan tehokkaasti toteuttaa, on tarkoituksenmukaista panostaa myös jo pudonneiden ja ulkopuolisten nuorten tavoittamiseen ja eteenpäin ohjaamiseen esimerkiksi etsivän nuorisotyön eri keinoin.

Suomen Kuntaliiton hallitus käsittelee lausuntoa 27.10.2011, jonka jälkeen mahdollisesti tarkistamme lausuntoamme.

SUOMEN KUNTALIITTO

Kari Nenonen
varatoimitusjohtaja

Anneli Kangasvieri
johtaja, opetus ja kulttuuri